

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2012, Volume: 7, Number: 1, Article Number:D0083

NWSA-FINE ARTS

Received: November 2010

Accepted: January 2012

Series : D

ISSN : 1308-7290

© 2010 www.newwsa.com

Gökhan Yalçın¹

Aytekin Albuz²

Kirikkale University¹

Gazi University²

gyalcin@hotmail.com

Kirikkale-Turkey

**GİTAR UYGULAMALI ARMONİ ÖĞRETİMİNİN ÖĞRENCİ BİLGİ VE PERFORMANS DÜZEYİNE
ETKİSİ**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, gitar uygulamalı armoni öğretiminin (GUAÖ) öğrenci bilgi ve performans erişisi üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bu amaçla, gitar uygulamalı armoni eğitimi alan ve almayan gitar öğrencilerinin bilgi ve performans erişileri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı araştırılmıştır. GUAÖ'ye ilişkin öğrencilerin bilgi ve performans seviyelerinde anlamlı bir değişim olup olmadığının ölçülmesi için öntest-sontest kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Araştırmanın deneysel sürecinde araştırmacı tarafından hazırlanan gitar uygulamalı armoni öğretimine yönelik örneklerle sekiz hafta süren çalışmalar yapılmıştır. Bu uygulamalar öncesinde ve sonrasında farklı veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmaya yönelik ilk veriler kaynak tarama yöntemi ile toplanmıştır. Devamında, araştırmanın etkililik düzeyinin tespiti için ön test-son test uygulamaları ile veriler elde edilmiştir. Araştırmanın deneysel boyutunda grupların tüm bilgi ve performans düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular, gitar öğrencilerinin bilgi ve performans erişilerinde deney grubu lehine anlamlı fark olduğunu göstermektedir [$Z=3.62;p<0.05$].

Anahtar Kelimeler: Armoni, Klasik Gitar, Armoni Eğitimi,
Gitar Uygulamalı Armoni, Gitar Eğitimi

**THE EFFECT OF GUITAR APPLIED HARMONY TEACHING TO THE LEVEL OF KNOWLEDGE AND
PERFORMANCE OF STUDENT**

ABSTRACT

This research aims to search the effects of guitar applied harmony teaching (GAHT) to the knowledge and performance access of a student. For this purpose, it was searched that whether there is a significant differences on students' knowledge and performance access between the students who took the guitar applied harmony education and the students who did not take this education. in order to measure whether there is a meaningful change on GAHT applied students' knowledge and performance level, pretest-posttest control group model was used. The studies prepared by researcher with guitar applied harmony teaching cases which last eight weeks were conducted in the process of practice. Different data collection techniques were used before and after the application. Preliminary data for the research was collected with the literature scanning method. Subsequently, determining the effectiveness level of the research pretest-posttest practices the data have been obtained. Regard to the size of experimental groups in the study all the knowledge and performance levels according to the findings of, it was concluded that the knowledge and performance access of the guitar students has significant difference in favor of the experimental group [$Z=3.62;p<0.05$].

Keywords: Harmony, Classical Guitar, Harmony Training,
Guitar Applied Harmony, Guitar Training,

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Gitar eğitimi, "bireye gitar öğretimi yoluyla amaçlı, planlı, düzenli ve yöntemli olarak müziksel davranış kazandırma, kazanılmış davranışlarında belirli değişiklikler oluşturma ve geliştirme sürecidir" denilebilir. Armoni eğitimi ise bir yönü ile kuramsal bir yönü ile de uygulamalıdır. Başka bir deyişle armoni eğitimi, "müzik kuramları eğitimini" bir yönü ile de "müzik uygulamaları eğitimini" içerir.

Gitar eğitiminde müzikal yönden gelişimi sağlayacak temel davranışlar bilişsel, devinışsel ve duyuşsal davranışlardır. Bu davranışlar, aynı zamanda armoni eğitiminin konusu içerisinde bulunan bilişsel davranışlardır ve gitar, piyano gibi çok sesli çalgılar ile devinışsel davranışlara dönüşebilen temel davranışlardır. Armoni eğitimi ile kazanılan bu temel davranışlar, gitar ve armoni eğitiminin uygulama aşamasında kullanılan, tüm bilgi ve becerilerini kapsayan bilişsel, devinışsel, duyuşsal davranışlardır. Tüm bu temel davranışların gitar eğitiminde, gitar öğretimi yoluyla bireylere kazandırılması gereken müziksel davranışlar olduğu, müzik eğitiminin mesleki boyutunda gitar eğitimi ile birlikte verilen armoni eğitiminin de gitar eğitimi ile iç içe ve önemli bir boyutunu oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Diyebiliriz ki, armoni eğitimi ile gitar eğitiminin kesişim noktasında "Gitar Uygulamalı Armoni Öğretimi" ve "Eşlik" vardır. Armoni eğitiminde gitarın ve gitar eğitiminde armoni'nin yeri ve önemi bu kesişim noktasında daha da belirginleşmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Armoni ve gitar eğitimi
(Figure 1. Harmony and guitar training)

Armoni ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklar tarandığında, kaynakların hemen hemen tamamının piyano ve koro uygulamalı olduğu görülecektir. Piyano uygulamalı armoni örneklerinin gitar ile çalınmasının, koro partisi için yazılmış armoni örneklerinin piyano ile çalınması kadar zor olduğu söylenebilir. Gitar uygulamalı tonal (Üçlü armoni) armoni ile ilgili kaynakların az olmasının yanı sıra, bu kaynakların müzik eğitimciliğine yönelik kaynaklar olup olmadığı ise ayrı bir tartışma konusudur. Gitar uygulamalı makamsal armoni (dörtlü armoni) eğitimine yönelik ise böyle bir çalışma yapılmamıştır. Yalçın (2004:62), dörtlü armoni sisteminin gitara uygulanabilirliği ile ilgili herhangi bir çalışmaya ulaşılmadığını, dörtlü armoni sisteminin ise yapılacak uyarlamalar, düzenlemeler vs. ile gitar müziğinde yerini bulacağını belirtmektedir. Mesleki müzik eğitiminin verildiği Eğitim Fakültelerinin Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda Gitar Uygulamalı Armoni Öğretimi'nin [GUAÖ] gitar öğrencilerinin armoni ya da gitar bilgi ve performans erişisi üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığına yönelik bir araştırmanın bulunmadığı, ayrıca bu alanlarda kullanılabilecek gitar uygulamalı armoni eğitime yönelik kaynak eserlerin de yetersiz olduğu görülmektedir.

2. ÇALIMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmanın amacı; gitar uygulamalı armoni öğretiminin öğrenci bilgi ve performans erişisi üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bu amaçla, gitar uygulamalı armoni eğitimi alan ve almayan gitar öğrencilerinin bilgi ve performans erişileri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca, gitar öğrencilerinin armoni dersinde gitarı kullanmalarına olanak sağlamak, "Armoni-Kontrpuan-Eşlik" dersinde gitarın kullanılması ile öğrencilerin eşliğe, aktarmaya ve müzikal yoruma dayalı gitar becerilerinin gelişmesine katkı sağlamak ve GUAÖ'ye yönelik yeni bir kaynak eser geliştirmek araştırmanın temel amacına bağlı olarak belirlenen alt amaçlarıdır.

Armoni eğitiminde eşlik desteğinin öğrenci başarısı üzerine etkisi yapılan piyano uygulamalı araştırmalar ile ortaya konulmuştur. Ayrıca, piyano çalma becerileri ile armoni eğitimi arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik araştırmalar da mevcuttur. Ancak, gitarın armoni eğitiminde öğrenci başarısı üzerine etkisine yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma ile gitarın armoni eğitiminde gitar öğrencileri için bir seçenek olabileceği, gitarın Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda armoni-kontrpuan-eşlik dersinde kullanılması ile armoni eğitiminin gitar öğrencileri için daha etkili ve verimli geçeceği düşünülmektedir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin armoni eğitiminin (yazılı çok seslendirme, armonik analiz, gitarla çok seslendirme, okul şarkıları eşikleme ve aktarma) bilişsel ve devinışsel alanlarda sahip oldukları bilgi ve performans erişilerinin artması beklenmektedir. Bu nedenle araştırma, gitar öğrencilerinin armoni derslerindeki başarı düzeylerinin ve bunun sonucu olarak da müzik öğretmenliği yeterliklerinin arttırılması açısından önem taşımaktadır.

Ayrıca gitar eğitimine, gitar uygulamalı armoni eğitime ve hatta armoni eğitime yönelik kaynakların azlığı bilinen bir gerçektir. GUAÖ'ye yönelik hazırlanacak örneklerin faydaları saptanarak alana kazandırılması bakımından da bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ (PROBLEM OF RESEARCH)

Gitar uygulamalı armoni öğretiminin Müzik Eğitimi Anabilim Dalı gitar öğrencilerinin armoni bilgi ve performans erişisine etkisi nedir?

3.1. Araştırmanın Alt Problemleri (Research Sub Problems)

GUAÖ'nün Müzik Eğitimi Anabilim Dalı gitar öğrencilerinin Armoni bilgi ve performans erişisine etkisinin belirlenmesine yönelik yapılan deneysel çalışmada, deney grubu ile kontrol grubu arasında;

- Gitar partisinde verilen ezginin yazılı olarak çok seslendirilmesine yönelik *bilgi düzeylerinde* anlamlı bir fark var mıdır?
- Gitar partisinde verilen gitar eserlerinin armonik analizinin yapılmasına yönelik *bilgi düzeylerinde* anlamlı bir fark var mıdır?
- Gitar partisinde majör ve minör tonda verilen kadansların çalınmasına ve eşlik modelleri oluşturulmasına yönelik *performans düzeylerinde* anlamlı bir fark var mıdır?
- Verilen okul şarkılarının gitarla eşliklenmesine yönelik *performans düzeylerinde* anlamlı bir fark var mıdır?
- Gitar partisinde verilen ezgilerin gitarla çok seslendirilmesine yönelik *bilgi ve performans düzeylerinde* anlamlı bir fark var mıdır?

- Gitar partiyonunda verilen bir kadansın farklı tonlara aktarılmasına yönelik *bilgi ve performans düzeylerinde* anlamlı bir fark var mıdır?

4. YÖNTEM (METHOD)

4.1. Araştırmanın Modeli (Research Model)

Araştırma bir yönüyle betimsel diğer bir yönüyle de deneysel bir çalışmadır. İlk olarak, GUAÖ'ye yönelik verilerin elde edilmesi için alan yazın taranmıştır. Araştırmanın deneysel kısmında belirlenen davranışlar ile ilgili örneklerin GUAÖ'ye yönelik bilgi ve performans seviyesini ölçüp ölçmeyeceğine ve deneysel süreçte kullanılacak GUAÖ'ye ilişkin örneklerin, eserlerin, uygulamaların öğrenci seviyelerine uygunluğunun belirlenmesine yönelik uzman görüşleri alınmıştır.

Ayrıca, GUAÖ'ye ilişkin öğrencilerin bilgi ve performans seviyelerinde anlamlı bir değişim olup olmadığının ölçülmesi için öntest-sontest kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır.

4.2. Araştırma Grubu (Research Group)

Araştırmanın evrenini, Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı 2010-2011 öğretim yılı 3. ve 4. sınıf toplam 140 gitar öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini *Niğde Üniversitesi* Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, *Gazi Üniversitesi* Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, *Selçuk Üniversitesi* Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, *Harran Üniversitesi* Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, *Dokuz Eylül Üniversitesi* Buca Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf toplam 34 gitar öğrencisi oluşturmaktadır.

4.3. Verileri Toplanması (Data Collecting)

Araştırmaya yönelik ilk veriler kaynak tarama yöntemi ile toplanmıştır. Ardından, gitar öğretim elemanlarının konu ile ilgili görüşlerinin belirlemesine yönelik olarak görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. İkinci olarak araştırmanın etkililik düzeyinin tespiti için ön test-son test uygulamaları ile veriler elde edilmiştir. Araştırmanın deneysel kısmında kullanılacak ölçme aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi (Data Analyzing)

Bu çalışmada ilk olarak *Kolmogorov-Smirnov testi* ile verilerin normal dağılıma uyup uymadığı incelenmiştir. Veriler normal dağılıma uymadığından ve örnek çapı yeterince büyük olmadığından dolayı bağımsız iki grubun karşılaştırılmasında *Mann-Whitney U testi*, bağımlı grupların karşılaştırılmasında ise *Wilcoxon testi* kullanılmıştır. Çalışmada analizler için elde edilen sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır. Çalışmada yer alan analizler için SPSS 19.0 paket programı kullanılmıştır.

5. DENEYSEL ÇALIŞMA (EXPERIMENTAL METHOD-PROCESS)

Ön test-son test kontrol gruplu deneme modelinin ön testi ve son testi için örnekler, uzmanların görüşleri ile elde edilmiştir. Araştırmanın evreninin belirlenmesi için üniversitelerin Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı gitar öğretim elemanları ile görüşülmüş ve 3. ve 4. sınıf gitar öğrenci sayısı belirlenmiştir. Ön test-son test kontrol gruplu deneme modelinin uygulanacağı örneklem grubu rastgele (random) seçim ile 5

il’de (İzmir, Ankara, Şanlıurfa, Niğde ve Konya) 5 üniversitenin (Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Niğde Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi) Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf toplam 40 gitar öğrencisi olarak belirlenmiştir. Ön test sonrasında kontrol grubu öğrencilerinden 3 öğrenci ve deney grubundan 1 öğrenci programa devam etmediği için (lisans bireysel çalgı gitar), 1 öğrenci sağlık nedeniyle ve 1 öğrenci de kayıt sildirdiğinden dolayı son test’e katılamamışlardır ve 40 olarak tasarlanan deneysel çalışma 34 gitar öğrencisi ile tamamlanmıştır.

Bu araştırmada kullanılacak ölçme aracının geçerlik ölçütü olarak “kapsam geçerliği” kullanılmıştır. Ölçeğe ait güvenilirlik katsayısı Cronbach alfa 0.953 olarak elde edilmiştir. Bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ön test yapılan 5 üniversitenin Müzik Eğitimi Anabilim Dalı arasındaki farklılıklar, belirlenen deney ve kontrol grupları arasındaki farklılıklar, değerlendirmeciler arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre, üniversiteler ve gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>0.05$), ayrıca gözlemciler arasındaki uyum düzeyinin ise yüksek olduğu yani ölçeğin farklı gözlemci değerlendirmelerine göre anlamlı derecede değişkenlik göstermediği (Kendall’s W = 0.964) sonucuna ulaşılmıştır.

5.1. Ön Test-Son Test (Pretest-Posttest)

Ön test, alt problemlere yanıt bulmaya yönelik iki aşamalı olarak yapılmıştır. Birinci aşamasında öğrencilerin GUAÖ’ye yönelik bilgi düzeyleri, ikinci olarak da performans düzeyleri ölçülmüştür. Belirlenen deneysel örneklem gruplarının bilgi ve performans düzeylerinin belirlenmesi için ön test, video kamera eşliğinde yapılmış, kaydedilmiş ve çekimler üç uzman ile izlenerek öğrencilerin bilgi ve performans düzeyleri değerlendirilmiştir. Ölçme aracı içerisindeki davranışların puanlaması, her davranışın 100 tam puan üzerinden değerlendirilmesi ile ve tam puanın sekiz ölçüye bölünerek her ölçünün 12,5 üzerinden hesaplanmasıyla elde edilmiştir.

Son test öncesinde deney grubu öğrencilerine, belirlenen hedef davranışlarına yönelik ve Müzik Öğretmenliği Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersi tanımsal programına paralel olarak 104 sayfa, 5 ana başlık, 22 alt başlık, 40 midi, 71 örnek uygulama sorusu ve 9 okul şarkısı eşliği içeren “Gitar Uygulamalı Armoni Öğretimi” ders notları hazırlanmıştır. 71 örnek uygulama ayrıca tüm deney grubu öğrencilerine dağıtılmıştır. Bu ders notları, 8 hafta ve 8 ünite olarak deney grubu öğrencilerine uygulamalı olarak gösterilmiş, uygulatılmış ve ödev olarak verilmiştir. Bu çalışmalar “Bireysel çalgı gitar” dersi ile paralel olarak yürütülmüştür. Kontrol grubu ise, “geleneksel uygulamaya” devam etmiştir.

8 haftanın sonunda deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri ile son test yapılmıştır. Gitar öğrencileri ön test benzeri olarak bilgi ve performans düzeyleri test edilmiş, kaydedilmiş ve uzmanlar tarafından izlenerek değerlendirilmiştir.

6. BULGULAR VE YORUMLAR (FINDINGS AND COMMENTS)

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda toplanan verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgulara ve bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir.

6.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (First Sub Problem Findings)

Tablo 1. Öğrencilerin bas partisi çok seslendirme puanlarının ön test-son test karşılaştırılması
(Table 1. PreTest-posttest comparison of the students' multivoicing bass party scores)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	78.49	18.76	0.63	0.53
	Son	17	78.49	11.71		
Deney	Ön	17	74.08	16.24	3.18	0.01
	Son	17	95.03	23.29		

Tablo 2. Öğrencilerin soprano partisi çok seslendirme puanlarının ön test - son test karşılaştırılması
(Table 2. PreTest-posttest comparison of the students' multivoicing soprano's party scores)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	63.97	17.94	0.78	0.44
	Son	17	65.99	11.74		
Deney	Ön	17	60.92	17.06	3.47	0.01
	Son	17	87.61	23.26		

İstatistiksel bulgularda deney grubu lehine çıkan anlamlılık, sekiz hafta süre ile yapılan tüm çalışmalarda örneklerin gitar partisinde verilmesi, yazılı örneklerin gitar ile seslendirilmesi ve gitar partisinde yazılı çok seslendirme yapılması; öğrencilerin "verilen ezgilerin yazılı olarak çok seslendirilmesine (soprano ve bas partisi çok seslendirebilme) yönelik bilgi düzeylerinin" gelişmesini olumlu yönden etkilediğini göstermektedir.

Kontrol grubu gitar öğrencilerinin ise bireysel çalgılarının gitar olmasına rağmen armoni dersinin işlenişinde gitar partisinde akorları doğru yerleştirme, akor bağlantılarını doğru yapma, uygun akor kullanma ve çalınabilir şekilde yazma hedef davranışlarına yönelik çalışmalar yapılmadığından ve piyano partisini ile gitar partisini arasında ilişki kuramadığından dolayı, verilen armoni örneklerinin gitar partisinde yazılı olarak çok seslendirilmesine yönelik bilgi düzeylerinde anlamlı bir değişiklik oluşmamıştır şeklinde yorumlanabilir.

6.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Second Sub Problem Findings)

Tablo 3. Öğrencilerin verilen gitar eserlerinin armonik analizini yapabilme 1 puanlarının ön test - son test karşılaştırılması
(Table 3. PreTest-posttest comparison of the students to (harmonic) analyze a given guitar works 1 scores)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	46.24	18.91	1.61	0.11
	Son	17	51.03	9.88		
Deney	Ön	17	50.14	21.09	3.62	0.01
	Son	17	78.32	25.12		

Tablo 4. Öğrencilerin verilen gitar eserlerinin armonik analizini yapabilme II puanlarının ön test - son test karşılaştırılması
(Table 4. PreTest-posttest comparison of the students to (harmonic) analyze a given guitar works II scores)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	49.04	16.50	0.43	0.67
	Son	17	54.31	10.82		
Deney	Ön	17	56.38	18.50	3.15	0.01
	Son	17	79.18	24.18		

İstatistiksel bulgularda deney grubu lehine çıkan anlamlılık, sekiz hafta süre ile yapılan tüm çalışmalarda verilen örneklerin gitar dağarından seçilmiş olması, yazılı ya da gitarda çok seslendirmeye yönelik örneklerin gitar dağarından seçilen örnekler ile ilişkilendirilmesi; öğrencilerin "verilen gitar örneklerinin armonik analizinin yapılmasına" yönelik bilgi düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir.

Kontrol grubu gitar öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir değişiklik olmaması, armoni dersinin işlenişinde gitar dağarından örneklere yeterince yer verilmediği ve "Bireysel Çalgı-Gitar" dersinin işlenişinde çalışılan gitar eserlerinin armonik analizine yeterince yer verilmediği, bunun sonucu olarak da öğrencilerin doğru akoru bulma, doğru kadansı bulma ve şifreleri doğru yazma hedef davranışlarında gelişme olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

6.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular (Third Sub Problem Findings)

Tablo 5. Öğrencilerin majör tonda tam kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturabilme puanlarının ön test - son test karşılaştırılması
(Table 5. PreTest-posttest comparison of the students' scores to play perfect cadance in major tone and to create accompany models)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	71.91	16.76	2.08	0.04
	Son	17	76.05	14.00		
Deney	Ön	17	75.59	18.24	3.01	0.01
	Son	17	84.71	21.00		

Tablo 6. Öğrencilerin minör tonda tam kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturabilme puanlarının ön test - son test karşılaştırılması

(Table 6. PreTest-posttest comparison of the students' scores to play perfect cadance in minor tone and to create accompany models)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	73.33	17.85	2.02	0.04
	Son	17	79.53	13.35		
Deney	Ön	17	71.67	17.15	3.41	0.01
	Son	17	86.69	21.65		

Tablo 7. Öğrencilerin minör tonda kırık kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturabilme puanlarının ön test - son test karşılaştırılması

(Table 7. PreTest-posttest comparison of the students' scores to play deceptive cadance in minor tone and to create accompany models)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	70.15	18.09	0.71	0.48
	Son	17	70.96	14.32		
Deney	Ön	17	68.88	16.91	3.46	0.01
	Son	17	81.52	20.68		

Tablo 8. Öğrencilerin majör tonda kırık kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturabilme puanlarının ön test - son test karşılaştırılması

(Table 8. PreTest-posttest comparison of the students' scores to play deceptive cadance in major tone and to create accompany models)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	59.10	17.91	0.41	0.68
	Son	17	61.64	15.53		
Deney	Ön	17	58.00	17.09	3.00	0.01
	Son	17	70.51	19.47		

İstatistiksel bulgularda grupların majör ve minör tonda verilen kadansların çalınması ve eşlik modelleri oluşturulmasına yönelik son test puanlarında anlamlı bir farklılığın oluşmaması, sekiz hafta süre ile yapılan çalışmaların öğrencilerin performans düzeyinde farklılık oluşturmada yeterli bir süre olmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, ön test-son test puanlarına göre deney grubu lehine çıkan anlamlılık, beşinci ve sekizinci haftalarda eşlik ve eşlik modellerine yönelik yapılan çalışmaların öğrencilerin doğru nota çalma, doğru ritimle çalma, doğru parmakla çalma ve eşlik modelleri oluşturma hedef davranışlarındaki gelişimine önemli bir katkısı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca "majör ve minör tonda kırık kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturma" ön test puanlarının "majör ve minör tonda tam kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturma" ön test puanlarından düşük olmasının sebebi ise, öğrencilerin gitar eğitiminde kırık kadans içeren etüt ve eserleri az kullandıkları şeklinde yorumlanabilir.

6.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular (Fourth Sub Problem Findings)

Tablo 9. Öğrencilerin okul şarkısı eşlikleyebilme puanlarının ön test-son test karşılaştırılması

(Table 9. PreTest-posttest comparison of the students' scores to accompany school song)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	38.62	18.85	1.16	0.25
	Son	17	33.52	14.09		
Deney	Ön	17	33.14	16.15	2.72	0.01
	Son	17	48.93	20.91		

İstatistiksel bulgularda deney grubu lehine çıkan anlamlılık, beşinci ve sekizinci haftalarda yapılan "gitarde eşlik ve eşlik modelleri I-II" konusu kapsamında dokuz okul şarkısının, solfej örneklerinin ve tek sesli gitar eserlerinin eşliklenmesine yer verilmesi ayrıca, beşinci haftada yapılan çalışmalarda eşliklemeye

akorların temel akorlara indirgenerek tüm tonlarda tam kadans örneklerinin çeşitli konumlarda seslendirilerek ezberlenmesi ve sekizinci haftada yapılan çalışmalarda yan basamak akorlarının bu temel akorların paralelinde kullanılması; öğrencilerin "okul şarkısı eşlikleyebilme" bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir.

6.5. Beşinci Alt Probleme ilişkin Bulgular (Fifth Sub Problems Findings)

Tablo 10. Öğrencilerin gitarla çok seslendirme yapabilme I puanlarının ön test - son test karşılaştırılması

(Table 10. PreTest-posttest comparison of the students' scores I multivoicing by guitar)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	25.30	18.06	1.13	0.26
	Son	17	21.17	11.44		
Deney	Ön	17	22.84	16.94	3.31	0.01
	Son	17	50.31	23.56		

Tablo 11. Öğrencilerin gitarla çok seslendirme yapabilme II puanlarının ön test - son test karşılaştırılması

(Table 11. PreTest-posttest comparison of the students' scores II multivoicing by guitar)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	17.75	16.97	0.76	0.45
	Son	17	15.29	11.65		
Deney	Ön	17	23.22	18.03	2.74	0.01
	Son	17	46.18	23.35		

İstatistiksel bulgularda deney grubu lehine çıkan anlamlılık, "aralıklar, akorlar ve akor bağlantıları" konularından başlayarak sekiz hafta süre ile yapılan tüm çalışmalarda örneklerin gitar partiyonunda çok seslendirilmesi ve gitarda armonize konusuna yer verilmesi öğrencilerin gitar becerileri ile armoni bilgilerini ilişkilendirmesine, ayrıca gitar dağırından örnekler ile gitarda armonize konusunun ilişkilendirilerek örneklenmesi; öğrencilerin "gitarla çok seslendirme yapabilme" bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir.

Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test "gitarla çok seslendirme yapabilme" bilgi ve performans düzeylerindeki gerileme ise, gitar eğitimi sürecinde öğrencilerin "gitarla çokseslendirme yapabilme" konusuna geleneksel uygulamada yeterince yer verilmediği, armoni dersi sürecinde ise çok seslendirmede piyanonun yanı sıra gitara yeterince yer verilmediği ve kazanılan armoni bilgilerini gitarda uygulamaya dönüştürme konusundan uzaklaştırdığı şeklinde yorumlanabilir.

6.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular (Sixth Sub Problems Findings)

Tablo 12. Öğrencilerin verilen bir kadansı farklı tonlara aktarabilme (minör) puanlarının ön test - son test karşılaştırılması
(Table 12. PreTest-posttest comparison of the students' scores to transpose(minor) a given cadence)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	9.82	18.03	0.30	0.77
	Son	17	11.18	11.24		
Deney	Ön	17	9.51	16.97	3.41	0.01
	Son	17	49.51	23.76		

Tablo 13. Öğrencilerin verilen bir kadansı farklı tonlara aktarabilme (majör) puanlarının ön test - son test karşılaştırılması
(Table 13. PreTest-posttest comparison of the students' scores to transpose(major) a given cadence)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	8.05	19.21	0.65	0.51
	Son	17	6.86	11.59		
Deney	Ön	17	5.00	15.79	3.41	0.01
	Son	17	41.38	23.41		

İstatistiksel bulgularda deney grubu lehine çıkan anlamlılık, deneysel sürecin altıncı haftasında yer verilen "gitar da aktarım" konusu kapsamında tek sesli ezgilerin aktarımından başlayarak akorların, kadansların farklı tonlara aktarılmasına yönelik yapılan çalışmalarda gitarın teknik özellikleri kullanılarak yapılması; öğrencilerin "verilen bir kadansı farklı tonlara aktarabilme" bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir.

Kontrol grubu gitar öğrencilerinin aktarma konusuna yönelik bilgiye sahip olmalarının yanı sıra ön test-son test puanlarında anlamlı bir değişiklik olmaması, gitar becerileri ile aktarma konusu arasında ilişki kuramadıklarını bunun sebebinin ise hem armoni hem de bireysel çalgı dersi sürecinde gitarda aktarma konusuna yeterince yer verilmediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 14. Öğrencilerin bilgi düzeyinin ön test - son test karşılaştırılması
(Table 14. PreTest-posttest comparison of the students' knowledge level)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	59.43	16.24	1.21	0.23
	Son	17	62.46	9.56		
Deney	Ön	17	60.38	18.76	3.62	0.01
	Son	17	85.04	25.44		

Tablo 15. Öğrencilerin performans düzeyinin ön test - son test karşılaştırılması
(Table 15. PreTest-posttest comparison of the students' performance level)

Grup	Test	N	\bar{X}	Ortalama Rank	Wilcoxon Z	p
Kontrol	Ön	17	41.56	18.29	0.26	0.80
	Son	17	41.80	11.65		
Deney	Ön	17	40.87	16.71	3.62	0.01
	Son	17	62.19	23.35		

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde (Tablo 14-15), kontrol grubu öğrencilerin bilgi ve performans düzeyinin ön test - son test karşılaştırmasına göre anlamlı derecede farklılık göstermediği [$Z=0.26;p>0.05$], deney grubunda ise ön test - son test karşılaştırmaları arasında anlamlı derece farklılık gösterdiği [$Z=3.62;p<0.05$] söylenebilir. Deney grubuna ait ortalama değerler incelendiğinde bilgi ve performans düzeyinin son test puanlarının ön test puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

İstatistiksel bulgularda öğrencilerin tüm bilgi ve performans düzeyleri incelendiğinde deney grubu lehine çıkan anlamlılık, sekiz hafta süre ile yapılan deneysel süreçte;

Verilen örneklerin gitar dağarından seçilmiş olması, yazılı ya da gitarda çok seslendirmeye yönelik örneklerin gitar dağarından seçilen örnekler ile ilişkilendirilmesi,

- Yazılı örneklerin gitar ile seslendirilmesi ve gitar partiyonunda yazılı çok seslendirme yapılması,
- Ezgilerin, akorların, kadansların farklı tonlara aktarılmasına yönelik yapılan çalışmalarda gitarın teknik özellikleri kullanılarak yapılması,
- Okul şarkılarının, solfej örneklerinin ve tek sesli gitar eserlerinin eşliklenmesine yer verilmesi, eşliklemeye akorların temel akorlara indirgenerek tüm tonlarda tam kadans örneklerinin çeşitli konumlarda seslendirilerek ezberlenmesi, öğrencilerin tüm bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

7.1. Sonuç (Conclusion)

- Armoni örneklerinin gitar partiyonunda verilmesinin, yazılı örneklerin gitar ile seslendirilmesinin ve gitar partiyonunda yazılı çok seslendirme yapılmasının gitar öğrencilerinin akorları doğru yerleştirme, akor bağlantılarını doğru yapma, uygun akor kullanma ve çalınabilir şekilde yazma davranışlarına olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Armoni eğitiminde kullanılan örneklerin gitar dağarından seçilmiş olmasının, yazılı ya da gitarda çok seslendirmeye yönelik örneklerin gitar dağarından seçilen örnekler ile ilişkilendirilmesinin öğrencilerin doğru akoru bulma, doğru kadansı bulma ve şifreleri doğru yazma davranışlarına olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin majör ve minör tonda kırık kadans çalabilme ve eşlik modelleri oluşturabilme ön test puanlarının gruplara göre farklılık göstermediği, son test puanlarının gruplara göre farklılık göstermediği görülmüştür.
- Akorların, kadansların ve akor bağlantılarının gitarda uygulanarak seslendirilmesinin ayrıca eşlik ve eşlik modellerine yönelik yapılan çalışmaların öğrencilerin doğru nota çalma,

doğru ritimle çalma, doğru parmakla çalma ve eşlik modelleri oluşturma davranışlarındaki gelişimine önemli katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Armoni eğitiminde okul şarkılarının, solfej örneklerinin ve tek sesli gitar eserlerinin gitar ile eşliklenmesine yer verilmesinin ayrıca eşliğe yönelik çalışmalarda eşliklemeye kullanılan akorların temel akorlara indirgenerek tüm tonlarda tam kadans örneklerinin çeşitli konumlarda seslendirilerek ezberlenmesi ve çalışmalarda yan basamak akorlarının bu temel akorların paralelinde kullanılması, "okul şarkısı eşlikleyebilme" bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Aralıklar, akorlar ve akor bağlantıları konularından başlayarak yapılan tüm armoni çalışmalarında örneklerin gitar partiyonunda çok seslendirilmesi ve gitarda armonize konusuna yer verilmesi, öğrencilerin gitar becerileri ile armoni bilgilerini ilişkilendirmesine, ayrıca gitar dağarından örnekler ile gitarda armonize konusunun ilişkilendirilerek örneklenmesi öğrencilerin "gitarla çok seslendirme yapabilmeye" bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Armoni eğitiminde "gitarda aktarım" konusu kapsamında tek sesli ezgilerin farklı tonlara aktarımından başlayarak akorların, kadansların farklı tonlara aktarılmasına yönelik yapılan çalışmalarda gitarın teknik özelliklerinin dikkate alınarak yapılması, öğrencilerin "verilen bir kadans farklı tonlara aktarabilme" bilgi ve performans düzeylerinin gelişmesinde olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın deneysel boyutunda grupların tüm bilgi ve performans düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular ışığında;

Gitar öğrencilerinin bilgi ve performans erişimlerinde deney grubu lehine anlamlı fark olduğu, başka bir deyişle Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersini "geleneksel uygulama (piyano uygulamalı)" ile öğrenen öğrencilerin aksine GUAÖ alan öğrencilerin bilgi ve performans erişimlerinde anlamlı farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7.2. Öneriler (Recommendations)

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak, özellikle Müzik Eğitimi Anabilim Dalı gitar ve armoni öğretim elemanlarına şu önerilerde bulunulabilir;

- "Müzik öğretmenliği mesleği gerekleri doğrultusunda bir armoni eğitimi" için armoni eğitiminde gitarın yeri ve önemi dikkate alınarak, armoni öğretim elemanlarının armoni-kontrpuan-eşlik dersi sürecinde gitar öğrencilerini, armoni örneklerinin koro ya da piyano partiyonunda yazılı çok seslendirilmesinin yanı sıra gitar partiyonunda da yazılı çok seslendirmeye yönlendirmeleri gerekli görünmektedir.
- Müzik eğitimi Anabilim Dalı tanimsal programı "Uygun eserlerin armonik analizi" konusu kapsamında, gitar dağarından da önemli eserler seçilerek gitar öğrencilerinden bu eserlerin de armonik analizinin yapılması istenmelidir.
- Armoni öğretim elemanlarının armoni-kontrpuan-eşlik dersi sürecinde gitar öğrencilerini akorları, kadansları, akor bağlantıları gibi örnekleri gitarla seslendirmeye yönlendirmeleri gerekli görünmektedir. Ayrıca, piyano için geliştirilen eşlik modellerinden gitar için uygun olanları seçilerek öğrencilerden okul şarkılarının eşliklenmesinde kullanmaları istenmelidir.

- Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersi içeriğinde yer alan "piyanoda okul şarkılarını eşikleme" konusu kapsamında, gitar öğrencilerinden okul şarkılarının eşiklenmesinde özellikle gitarı (bir eşlik çalgısı olarak) kullanmaları istenmelidir.
- Armoni öğretim elemanlarının, Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersi içeriğinde yer alan "verilen bas ve soprano partilerini çok seslendirme" konusu kapsamında armoni örneklerini, özellikle gitarla çok seslendirmeye yönlendirmelerinin gerekli olduğu görülmektedir. Ayrıca, tüm örneklerin (akorlar, kadanslar, ezgilerin çok seslendirilmesi) başka tonlara aktarılması şeklinde "aktarma" konusuna ağırlıklı olarak yer verilmesi son derece önemli bir durum olarak görülmektedir.
- Gitar eğitiminde armoninin yeri ve önemi dikkate alınarak, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı lisans programında 8 yarıyıl süre ile verilen "Bireysel Çalgı - Gitar" dersinin içeriğinde gitar uygulamalı armoni ve eşlik konularına sık sık yer verilmelidir.
- Gitar eğitiminde kullanılan teknik ve müzikal eserlerin armoni konusu paralelinde seçilerek armoni dersinde kazanılan bilgilerin daha anlaşılır ve daha kalıcı olması sağlanabilir. Öğrencinin teknik ve müzikal gelişimi için verilen eserlerin dönemlerine göre armonik analizi yaptırılarak, kadans bölgeleri ve türleri, hangi akorlar kullanıldığı ve bu akorların durumları belirlenebilir. Bu akor bağlantılarının nasıl bir müzikal ifade ile yorumlanması gerektiği tartışılabilir.
- Bireysel Çalgı-Gitar bilgi ve performans düzeylerinin belirlenmesine yönelik ölçme testleri yani yazılı eşlik ve doğaçlama eşlik konularına yönelik performans testleri, gitar dağarından uygun eserlerin armonik analizine yönelik bilgi testleri geliştirilmelidir.
- Armoni öğretim elemanları ile gitar öğretim elemanları, konuların işlenişi gibi birçok durumda birbirleri ile iletişim halinde olmalıdır. Müzik Eğitimi Anabilim Dalı "Bireysel Çalgı Gitar" ve "Armoni-Kontrpuan-Eşlik" ve hatta "Eşlik" dersleri için GUAÖ'ye yönelik daha çok kaynak eserler hazırlanmalıdır. Yaygın olarak kullanılan armoni kitapları ve GUAÖ'ye yönelik var olan kaynaklar da incelenerek gitar ve armoni eğitiminde kullanılır duruma getirilebilir.

8. YAZAR NOTLARI, TANIMLAR VE KISALTMALAR (AUTHOR NOTES, DEFINITIONS AND ABBREVIATIONS)

Bu araştırma 23.06.2011 tarihinde G.Ü. Eğitim Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiş ve araştırmanın sadece bir bölümüne bu makalede yer verilmiştir. Ayrıca bu çalışmada kullanılan terim ve kısaltmaların tam karşılıkları aşağıda verilmiştir.

GUAÖ: Gitar Uygulamalı Armoni Öğretimi

GSEB: Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

ABD: Ana Bilim Dalı

\bar{X} : Aritmetik ortalama

p: Anlamlılık değeri

N: Kişi sayısı

Ortalama Rank: Ortalama sıra değeri.

Kendall's W: İlişki katsayısı

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Akbulut, F., (2010). Temel Armoni Kurallarının Gitara Uyarlanması "CHALLAN ARMONİ" Yaklaşımları Üzerine Bir Yöntem Araştırması. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
2. Aydın, Z., (1978). Klasik Armoni (Gitar uygulamalı). Gitar kitaplığı 4. İstanbul: Can Ticaret.
3. Bağcı, H., (2009). Eşlik Desteğinin Armoni ve Solfej Eğitimindeki Başarı Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
4. Bakihanova, Z., (2003). Armoni. Ankara: Bilkent Üniversitesi Yayınları.
5. Bosman, L., (1991). Harmony for guitar (revised edition). Norfolk: Caligraving Limited Thetford, England.
6. Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel F., (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (8. Basım). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
7. Cangal, N., (1988). Müzikte Çoksesliliğin Gereği. Birinci Müzik Kongresi-Bildiriler. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
8. Cangal, N., (1999). Armoni. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
9. Çevik, D.B., (2007). Armoni Eğitimi ile Piyano Çalma Becerileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, DEÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
10. Dobois, T., (1921). Armoni Bahisleri (Çev. Cemal Reşit REY). İstanbul: Devlet Konservatuvarı Yayınları.
11. Egemen, H., (2003). Armonide Çözümleme ve Uygulaması. İstanbul: Özgür Yayınları.
12. Elhankızı, A., (2008). Müziğin Temel Kuramları. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
13. Engstrom, G.M., (1995). Harmony and the Guitar: a Textbook on Four-Part Writing in the Common-Practice Style. Unpublished master's thesis, California State University, Long Beach.
14. Ertürk, S., (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Meteksan A.Ş. Cilt:42, Sayı:2034, Ankara.
15. Gazimihal, M.R., (1961). Müzik Sözlüğü. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
16. Hindemith. P., (2007). Ses İşçiliği (Çev. Yavuz Oymak). İstanbul: Norgunk Yayıncılık.
17. İlerici, K., (1974). İş Halinde Üçlü Sistem Armoni. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
18. Karasar, N., (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
19. Korsakof, N.R., (1996). Kuramsal ve Uygulamalı Armoni (Çev. Ahmet Muhtar Ataman). İzmir: Levent Müzikeyi.
20. Kostka, S. and Payne, D., (2004). Tonal Harmony with an Introduction to Twentieth-Century Music (Fifth Edition). New York: The McGraw-Hill Companies.
21. Piston, W., (1959). Harmony. London: Victor Gollancz.
22. Sevgi, A., (2005). Müzik Öğretmenliği Mesleği Gereklere Doğrultusunda Bir Armoni Eğitimi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(1), 199-211.
23. Sönmez, V., (2008). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı (14. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
24. Toros, M., (2011). Gitar İle Armoni. Ankara: Su Halkla ilişkiler & Organizasyon.
25. Uçan, A., (1996). İnsan ve Müzik, İnsan ve Sanat Eğitimi (2. Basım). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
26. Uçan, A., (1997). Müzik Eğitimi. Temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar (2. Basım). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

27. Uçan, A., (2010). Müzik Eğitiminde Program Çözümleme. Yayınlanmamış Ders Notları. Ankara.
28. Yalçın, G., (2004). Halk Müziğine Dayalı Gitar Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
29. Yıldırım A. ve Şimşek H., (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.